

Inatsisartunut ilaasortaq Kim Kielsen
Inatsisartut Allattoqarfiat
/Maani

Kalaallit Nunaanni saarullit suffisarfii peroriartortarfiilu pillugit § 36 malillugu apeqqummut akissut.

16.10.2006
J.nr. 01.28/UKA2006

Kalaallit Nunaanni saarullit suffisarfii peroriartortarfiilu pillugit apeqquutitit qujassutigaakka. Ukiuni aggersuni saarullinniartoqarluarsinnaanera ilisimatuut kingullertigut oqaatigisimasaat uangattaaq neriuutigalugulu upperaara.

Postboks 1029
3900 Nuuk
Oq/tel +299 34 50 00
Fax +299 32 20 73
aapip@gh.gl
www.nanoq.gl

Apeqquutitit ataasiakkaarlugit toqqaannartumik akissanngilakka makkuli ilisimatitsissutigisinnaallugit:

Naalakkersuisoqarfiup ukiuni aggersuni saarullit iluaqutigineqarnissaannut maleruagassat suliaralugit aallartissimavai, tamannalu ataatsimut isigalugu apeqquutinnut siullernut pingasunut akissutaasoq. Aalisarneq pillugu Siunnersuisooqatigiit suleqatigiiliorsimavoq saarullit siunnessami iluaqutigineqarnissaannik aqutsinissanut pilersaarusiortussamik, salliutillugu Kitaa. Aalisarneq pillugu Siunnersuisooqatigiit ilaasortai aalajangersimasumillu ilaasortaaitat ataatsimiititami sinniisoqassapput, tamatumani ilanngullugit KNAPK aamma Pinngortitaleriffik.

Aalisarneq pillugu Siunnersuisooqatigiit siunnersuutigaa makkua suliasarineqassasut:

1. Saarullik uteqqeriarpat sapinngisamik annerpaamik nungusaataannngitsumik iluaqutigineqarnissaa siunertaralugu aqutsinissamut siunnersuusiornissaq, tamatumani ilanngullugit
 - a) piniutit angallatillu suut pisuussutip taassuma aalisarnissaani atorneqartariaqarnersut allaaseralugu
 - b) aalisagaq taanna qanoq nioqqutigineqassanersoq, sumi nioqqutissiarineqassanersoq, immaqalu kikkunnit, allaaseralugu
 - c) pisariaqartunik sulisussaqaassuseq, angallassinikkut aaqqissugaaneq aalisagaq taanna iluaqutigiumallugu ineriikkatullu nioqqutissiariumallugu aningaasaliissutit piareersimasariaqartut pissarsiarineqarsinnaassusiallu qulaajarlugu

- d) saarullit aalisartunut agguaannissaannut piumasaasut suliamik ilisimasaqarnermut arlaannaannullu pituttorsi-mannginnissamut tunngaviussanersut allaaseralugu
2. Aqutsinissamut pilersaarutip taassuma aalisartunut ataasiakkaanut aalisarnermillu inuussutissarsiuteqarnermut tamarmut pitsaaqutai pitsaanngequtaalu allaaseralugit
 3. Aqutsinissamut pilersaarutip taamaattup periarfissallu allat inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut iluanaarutaas-sangatinneqarnerat allaaseralugu
 4. Kalaallit Nunaanni saarullit iluaqutigineqarnerat pillugu malittarisassat atuuttut qulaajarlugit pitsaaqutaat pitsaanngequtaallu ilanngullugit
 5. Kalaallit Nunaanni saarullit iluaqutigineqarnerannut malittarisassanut atuuttunut taartaasinnaasut isumannaatsut qulaajarlugit.

Tamatuma saniatigut apeqqutitit Pinngortitaleriffimmut saqqummiussimavakka, taannalu imatut akivoq:

Pinngortitaleriffimmut (GN) saqqummiunneqarsimapput Kalaallit Nunaanni saarullit suffisarfii peroriartortarfiilu pillugit Kim Kielsenip, Siumut, Naalakkersuisunut apeqquteqaatai. Kalaallit Nunaanni saarullit suffisarfii peroriartortarfiilu pillugit maannakkut ilisimasat GN-ip naatsumik allaaserissavai:

Saarullit siaruartarnerata Kalaallit Nunaat avannamut killigaa, Kalaallit Nunaannilu saarullinniartarnerit qangaanit allanngorarnerujussuannut silaannaap allanngortarneri patsisaapput. Soorlumi saarullik 1850-1920-p missaaniit Kitaata avasisuani nassaassaanngilluinnangajappoq, kingornatigulli aalisarneq qaffariartupiloorpoq 1920-1965 missiliorlugu ingerlanerani silaannaap kiannerata nalaani ukiumut 400.000 tonsit sinnertarlugit. Tamatuma kingornatigut 1965-1995-p missaani silaannaap allanngorarluni nalinginnaasumik nillernerani saarullik kingumut tammarluinnangajappoq. 1995-ip missaata kingornatigut Atlantikup avannarpasissuani silaannaap malunnaatilimmik allanngornera malugineqarpoq tamannalu aamma Kalaallit Nunaata imartaasa malunnaatilimmik kissatsinneratigut takuneqarsinnaavoq.

Kalaallit Nunaata eqqaani saarullit qangaanit ilisimaneqartut aallaavigalugit Kalaallit Nunaata saarullii saarulleqatigiinnut pingasunut agguarneqartarput sumi suffisarnera tunngavigalugu:

Sinerissap qanittuani saarullit. Saarullit taakkua kangerlunni suffisarput. Tassani pineqarput saarulleqatigiikkuutaat amerlanngitsut siammarsimasut peqarnerpaallutik Paamiut Sisimiullu akornanni kangerluit. Kangerlunni misiligutinik nalunaaqutsersuisarnerit takutippaat sinerissap qanitaani saarullit kangerlummit nalunaaqutserneqarfigisaminnit nikippiarneq ajortut. Sinerissap qanitaani saarulleqarnera qangaaniilli uppernarsarneqarluarsimavoq, aamma 1925-1995-imi

kiannera sioqqullugu, kisianni peqassusia aalisarneqarnerallu ukiuni kiattuni annerusaqaaq.

Kalaallit Nunaata ikkannersuini saarullit. Saarulleqatigiit taakkua avataani ikkannersuit killinganni suffisarput, pingaartumik Tunumi Kujataanilu. Suai saarulleeraaqqallu pinngoqqaartut Kitaata sinerlugu sarfamid ingerlanneqartarput pingaartumik juni-julimi avannarpasissutsip 62-66 gradip akornanni ikkannersuit eqqaanni takuneqartarlutik. Ilimagineqarpoq saarulleqatigiit taakkua avannarpasissutsip 62 gradip avannaani ikkannersuarni alliarptarfartut. Avannarpasissutsip 62 gradip avannaani saarullinnik nalunaaqutsersuisarnerup takutippaa Tunumeersut Islandimeersullu ikittuinnanguit pisarineqartartut. Ilimagineqarpoq 1925-1965-imi amerlasimassaqisut, kisianni 1980-ip missaaniit tammarluinnangajassimapput.

Islandip saarullii. Suffisarput Islandip kujataatungaani kitaani Reykjanesip avataani. Suai saarulleeraaqqallu pinngoqqaartut Islandi avannaqqullugu sarfaanneqartarput, ikinnerusulli Kalaallit Nunaata tungaanut sarfaanneqartarput juni-julimi Kalaallit Nunaata Islandillu aalisarnikkut killeqarfii avannamut qaangersarlugit. Ukiut ilaanni Kalaallit Nunaannut sarfaanneqartartut amerlasaqaat, soorlu 1973-imi, 1984-imi, 1985-imi 2003-milu. Kalaallit Nunaanni peroriartorfiginerusarpaat Tunup avataa aamma Kitaata kujasinnersortaa avannarpasissuseq 64 grader missiliorlugu tikillugu. Tunumi Kitaanilu avannarpasissutsip 62 gradip kujataani nalunaaqutsersuisarnerit takutippaat Islandimeersut pisarineqarluartartut.

Saarulleqatigiiaat taakkua pingasut saniatigut ilimagisariaqarpoq Islandip saarullii ilaanneeriarlutik Tunumut pulasassasut soorlu ilaatigut ammassannik nerisassarsiorlutik.

Kalaallit Nunaanni saarulleqatigiit pingasuusut tamarmik amerliartorput 1990-ikkuni takusartakkanut ikittunnguanut sanilliullugit.

- a) Sinerissap qanittuani aalisarneq 2000-imiit pitsanngoriartorsimavoq kisiannili aallartiffia appaseqaluni. 1990-ikkut affaanni kingullermi 1000 tons inorlugit pisarineqartarsimapput, 2005-imi pisat 6000 tons missaannut qaffassimapput. Ukiuni 1950-1970-imi sinerissap qanittuani pisat 20.000 tonsit 40.000 tonsillu akornanni ukiumut nikerarsimapput.
- b) Kilisaatit ningittagarsuutillu misileraalluni aalisarnerit, ukiuni arlalinni aatsaavik, takutippaat Avataani Tunumi Kujataanilu Ikkannersuit sinaanni avataani suffisoqarsimasoq. 2006-imi augustimi misileraalluni aalisarnerni saarullit angisuut pisarineqarluartartut Tunumi suffisunit kingoqqisuugunarput.
- c) Saarullit 2003-mi pinngortut, Islandimeersuunerusut, Tunup Kujataatalu avataanni amerlangaatsiarput. Qanorpiaq amerlatigissusiat suli nalorninaraluartoq ukioqatigiit 1985-ip

kingornatigut amerlanersarigunarpaat. Ukioqatigiit tunorpa-sinnerusumiipput, tassami kitaaniittut kujataaniimmata. 2006-imi ukiakkut saarullit taakkua minnerpaaffissaq (40 cm) inorlugu angissuseqarput, ilimagineqarporli 2007-imi ukiakkumiit amerlanerpaat 40 cm sinnerlugu angissuseqalersimassasut.

Pitsanngoriartornerli malunnaraluartoq qangamut sanilliullugu saarullit suli amerlanngillat. Taamaattumik Pinngortitaleriffiup inassutigaa iluaqutiginneriaaseq mianersortoq aalajangiusimaneqassasoq silaannaap pitsanngoriartornera iluaqutigalugu kalaallit saarullii imminnut amerliartortilluartut pilersissinnaaniassagatsigit.

Pinngortitaleriffiup inassutigaa aalisarneq pingaarnerusumit isigalugu aqutsinikkut anguniakkat makkua naapertorlugit aqunneqassasoq:

1. Kalaallit Nunaanni saarullit isumannaatsumik suffisinnaasut amerliartortinniarneqassasut silaannaap pissusii pitsaatillugit tamanna annertuumik patajaatsumillu amerliartortitsisinnaammat.
2. Saarullit alliaartorsinnaanerata annerpaamik atorluarneqassasoq aalisakkat suffisartut iluaqutigilluarneqarnissaat anguniarlugu. Tassalu anguniagassaavoq saarullit inuusunnerusut toqusartut ikittuunissaat tamatumani ilanngullugu mikivallaat iginneqartarnerata killilernissaa.

Pinngortitaleriffiup erseqqissarumavaa aqutsinikkut anguniakkat tamakkua anguneqassappata pisariaqarmat pisassat killilersugaanerata aalajangiusimaneqassasoq qaqinneqartartut nungusaataannnginnissaat qulakkeerumallugu.

Tamatuma peqatigisaanik pingaaruteqarpoq aalisarnerit imatut aqussallugit aalisakkat assigiinngitsut illersornerat/iluaqutiginerat eqaatsumik anguneqarsinnaalersillugu. Ullumikkut pissutsit qiviarutsigit pingaartumik marluk tikkuartariaqarput:

- 1) Inassutigineqarpoq saarullit Tunumi Kujataanilu ikkannersuarni suffisut aalisarneqarnerata minnerpaannngortinneqassasoq. Ukiuni silaannaap kissarfiini kingullerni saarullit taakkua Paamiuniit avannamut ikkannersuarni aalisarluarnermut tunngaviusimapput.
- 2) Inassutigineqarpoq saarullit 2003-meersut aalisarneqarnerata kinguartinneqassasoq ataasiakkaat minnerpaamik 90%-ii sinnerlugit minnerpaaffissaq sinnerlugu angissuseqalerserlugit aammalu piniutit killilersorneqassasut nakkutilliisoqalerlunilu igiinnartakkat ikilisarniarlugit.

Pinngortitaleriffiup inassutigaa saarulleqassuseq maannakkutut ikkallartillugu naleqqussakkamik aqutseriaaseqartariaqartoq, tassa aqutsineq peqassutsip ineriartorneranut naleqqussarlugu. Taamatut periuseqassagaanni aalisakkat uumasutut pissusii misissortuartaqarput aalajangersimasumillu siunertalimmik misileraalluni aalisartuartaqarluni pisuussutit iluaqutigineqarnerat pitsaanerpaaq piffissaagallartillugu angujumallugu. Periutsimi pisariaqarportaaq aalisarnerup iluani soqutigisallit tamarmik suleqatigiinnissaat.

Nungusaataangitsumik naleqqussakkamik aqutsinerup imarisinnaavai pijuartitsiniarluni teknikkikkut periaatsit assigiinngitsut, minnerunngitsumik aalisarfiit matoqqatittarneri aamma piniutit qanoq ittut aalisariutillu qanoq angitigisut aallaavigalugit aalisarnerup killilersugaanera. Aqutsinissamut suliniutit maannarpiaq naapertuuttut katitigaaneranni tunngavigisariaqarpoq peqassutsimut naleqqussaajuarneq, aammali takuneqarsinnaasariaqarlutik soorlu naammassisaqarsinnaassutsip iluaqutigineqarneranut tunngatillugu inuit atugaasigut aningaasatigut anguniakkat, akilersinnaassuseq kiisalu agguaanermi politikkikkut kissaataajunnartut.”

Matuma siuliini takuneqarsinnaasutut Naalakkersuisut ajornartorsiutit apeqqutinni qaqqitatit soorunami isummerfigissavaat. Tamatumani pisariaqarpoq Pinngortitaleriffiup kiisalu immaqa allat timitalinnik siunnersuuteqarnissaat.

Naggataatigut ilisimatitsissutigissavara ilisimatuut maannakkut inassutigimmassuk saarullit 2003-meersut aatsaat 2008-miit aalisarneqarsinnaalissasut, tamannalu Naalakkersuisut avataani aalisarnermut tunngatillugu malippaat neriuutigalugu ilisimatuut inassutaata malinneratigut iluanaarutit iluaqutiginninnerlu annerulissasut.

Kiisalu nalunaarutigisinnaavara Naalakkersuisoqarfik Pinngortitaleriffik suleqatigalugu ukiut tamaasa misileraalluni aalisarnissamut pilersaarusiortarmat aningaasat inatsisaanni aningaasaliissutit atorlugit, tamatumani ilanngullugu EU-mut aalisarneq pillugu isumaqatigiissut aqutigalugu Kalaallit Nunaata pisartagai. Tamatuma saniatigut misileraalluni aalisarnerit allat ingerlanneqarput aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnerup iluani selskabinit aalisariutaatilinnillu qinnutigineqarlutillu tunniunneqartartut.

Inussiarnersumik inuulluaqqusillunga

Finn Karlsen

Aalisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq